

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У тексті Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», зокрема у статті 1 зазначено, що «місцеві мешканці, об'єднані постійним проживанням у межах населеного пункту (села, селища, міста), яке виступає в якості самостійної адміністративно-територіальної одиниці, або добровільне об'єднання мешканців декількох населених пунктів, які мають єдиний адміністративний центр, утворюють територіальну громаду» [1]

В наукових колах визначення поняття «територіальна громада» так і не набуло єдності, в наукових працях воно наділяється різними ознаками та характеристиками. Проте, спільним для всіх наведених визначень такі: розуміння громади як сукупності осіб, що разом мешкають у межах певної території; наявність між цими особами певних зв'язків та відносин; наявність у цих осіб певних спільних інтересів; наявність певних прав і повноважень для вирішення спільних для цієї сукупності осіб проблем.

Пунктом 5 статті 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що в містах з районним поділом територіальні громади районів у містах діють як суб'єкти права власності. Проте, незрозумілим залишається, чи діє ця норма для територіальної громади міста.

Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» встановлює, що «об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною радою» [2].

Звертається увага на те, що положеннями вказаного вище Закону передбачено, що якщо окремі територіальні громади одного району об'єднуються в одну «об'єднану територіальну громаду», усе майно спільної власності вказаних територіальних громад буде вважатися комунальною власністю об'єднаної територіальної громади, а пов'язані

з цим майном права та обов'язки будуть належати «об'єднаній територіальній громаді» з дня набуття повноважень відповідною радою (сільською, селищною, міською), яку було обрано такою об'єднаною територіальною громадою. Таким чином, відносини щодо управління майном об'єднаної територіальної громади регулюються відповідними нормами Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

У наукових колах, наразі рахують комунальну власність як систему відносин щодо привласнення та перерозподілу об'єктів, які знаходяться у власності територіальних громад та становлять матеріальну основу місцевого самоврядування. У цій системі виокремлено активну сторону (суб'єкти права комунальної власності) та пасивну сторону (об'єкти комунальної власності) [3].

Щодо об'єктів права комунальної власності, то вони носять цільовий характер та призначаються для задоволення комунальних, побутових та інших потреб населення певної території, тобто їх безпосереднім призначенням є вирішення питань місцевого значення. Об'єктами права комунальної власності може бути будь-яке майно. Виключенням є майно, що перебуває у власності держави. Є ще об'єкти виключної комунальної власності, їх визначають як об'єкти права комунальної власності певного громадського користування, що створюються для задоволення потреб відповідної громади та забезпечення належного життя села, селища чи міста.

Предмети, що мають матеріальну складову для місцевого самоврядування, які використовуються для забезпечення відповідних соціально-економічних потреб певного населення відносять до об'єктів права комунальної власності, до них належать такі предмети, як майно, гроші чи земельні ділянки.

Ураховуючи сказане вище, правом комунальної власності варто вважати самостійну форму власності територіальної громади що визначає право володіти, користуватися, розпоряджатися та управляти майном, що їй належить (як самостійно, так і через органи місцевого самоврядування).

Закон України від 21 травня 1997 р № 280/97–ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» [1] не містить визначення поняття управління об'єктами комунальної власності, проте визначає виключну компетенцію сільських, селищних, міських рад, що стосується питань управління майном відповідних територіальних громад. Згідно положень статті 29, до відання відповідних територіальних громад відно-

сять встановлення порядку та здійснення контролю за використанням прибутків. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає також повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо управління комунальною власністю.

У зв'язку з повномасштабним військовим вторгненням російської федерації в Україну та введенням 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64 воєнного стану. [4]

А отже перед науковцями та практиками виникають задачі практичного вирішення питань у правовому полі щодо регулювання відносин власності територіальних громад в умовах воєнного стану.

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» уточнено окремі питання здійснення місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Так, відповідно до вказаного вище закону, були внесені доповнення до ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», зокрема частиною четвертою, якою врегульовано положення про те, що «у період воєнного стану сільський, селищний, міський голови територіальних громад, на яких ведуться активні бойові дії, одноосібно можуть приймати ряд рішень, для здійснення заходів правового режиму воєнного стану» [5].

Очільником територіальної громади в тому числі й мером, на території якої активні бойові дії не ведуться, а також у разі якщо рішення про утворення військової адміністрації населених пунктів не прийнято, рішення відносно здійснення заходів зі звільнення земельних ділянок комунальної власності, розташованих на території зазначених територіальних громад, від незаконно розміщених тимчасових споруд приймаються самостійно. Такі рішення не приймаються відносно об'єктів оборонного та спеціального призначення, культурної спадщини та об'єктів, на які поширюється дія Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку») та ін.

Рішення відносно питань, зазначених вище оформлюються відповідно до ч. 8 ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [1] у формі розпоряджень. Водночас, положеннями ч. 7 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» зазначені вище розпорядження «набирають чинності з моменту їх прийняття, якщо у самому рішенні не встановлено пізніший термін набрання ним чинності» [4]. Слід звернути увагу, що прийняті рішення доводяться до відома жителів відповідної територіальної громади невідкладно.

Зауважимо, що законодавство, що врегульовує відносини щодо земельних ділянок, за період дії правового режиму воєнного стану, неодноразово змінювалося. Окремі обмеження, які були вжиті на початку повномасштабного вторгнення військових формувань РФ, та введення в дію воєнного стану, у подальшому законодавцем були послаблені. Водночас, законодавець враховуючи ведення на території України бойових дій, передбачив нові врегулювання так званих видозмінених війною правовідносин.

Зокрема назву ст. 147 Земельного Кодексу України, доповнено словами «примусове вилучення земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності» та доповнено частиною третьою такого змісту: «примусове вилучення земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності здійснюється відповідно до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів» [6]. Отже зазначені земельні ділянки, які переходять у комунальну власність територіальних громад, відповідно до викладених змін, можуть бути передані в оренду без державної реєстрації права комунальної власності на такі земельні ділянки.

Однак, умови договору оренди земельних ділянок визначаються з урахуванням деяких особливостей, зокрема якщо земельна ділянка віднесена до категорії земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, земель історико-культурного призначення, передача в оренду земельних ділянок державної, комунальної власності не допускається.

Закон також передбачає можливість надання в оренду для розміщення виробничих потужностей підприємств, які були переміщені із зони активних бойових дій, земельні ділянки державної та/або комунальної власності, без проведення процедури земельних торгів. В свою чергу, підприємства, яким є необхідність надати в оренду земельні ділянки, визначаються відповідним спільним рішенням обласних військових адміністрацій, з території якої зазначені підприємства переміщуються та на територію якої вони переміщуються [6].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

3. Бондаренко І. О. Комунальна власність як матеріальна основа місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2013. 17 с.

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 24.02.2022 р. № 389-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2259-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 12.05.2022р. № 2247-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text>

Маришук Юлія Сергіївна,

аспірантка кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ: МАТЕРІАЛЬНА ТА МОРАЛЬНА ШКОДА

Право на здоров'я є фундаментальним правом особи, яке включає всі елементарні передумови існування, розвитку та життя людини. Проте, повномасштабне вторгнення РФ на територію України спричинило серйозні та масові порушення цього немайнового права.

Уповноважений Ради Європи з прав людини у своїй доповіді під назвою: «Меморандум про наслідки війни в Україні для прав людини» зазначив наступне: «Багато з тих, хто втік із районів активних бойових дій, перебувають у слабкому фізичному та психічному стані за станом здоров'я та терміново потребує психологічної допомоги.... До початку червня в українську поліцію надійшло близько 50 заяв про сексуальне насильство, скоєне російськими військовими проти мирних жителів у Донецьку, Запоріжжі, Києві, Луганську, Харкові, Херсоні та Чернігівській області... Багато лікарень та клінік були розбомблені або виведені з ладу, створюючи додаткові перешкоди для